

דף קט.

תוכן ענינים

- א. בענין נשואין הראשונים מפילין.
- ב. בענין ספיקא דצרת מחז"ג ביתומה.
- ג. בענין למה ליכא נאסרה במיאנה.
- ד. בענין האומר איז לו אלא תורה.

המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם, ורבי

אלעזר אוסר וכו' אמר אביי ה"ט דר"א מספקא ליה אי מיתה מפלת

אי נשואין הראשונים מפילים וכו' הא עמדה עליו שעה אחת באיסור.

[א] ביאור דעת ר"א דע"י דנשואין הראשונים מפילין נאסרה גם בהחזירה.

- א. מבואר במתני' דנשא אשה וגירשה וחזרה ונשאת לו ומת, דלר"א היבמה אסורה להיבם. והנה לרבא ור' אשי הוא מדרבנן, אבל לאביי הוא נידון בדאורייתא דמספקא ליה אי נשואין הראשונים מפילין ליבום, וכיון דנתגרשה אחר נשואין הראשונים ונאסרה משום גרושת אחיו לכן נאסרה עולמית.
- ב. ועיקר כוונת נשואין הראשונים מפילין צ"ב הכוונה, וביאר בקובה"ע (סי' ו) דסיבת הנפילה הן מן הנשואין אף דזמן הנפילה הוא בשעת מיתה אבל הנשואין גורמין שתיזקק בשעת מיתה, וכבר משעת נשואין יש עליה זיקה, ולכן מהני לאסור צרת ערוה, וכמבואר בדף יג. דמי שהיה נשוי לערוה וצרתה, וגירש הערוה ואח"כ מת דלמ"ד דנשואין הראשונים מפילין אז נאסרה מדין צרת ערוה [זהו ציור דכנס ואח"כ גירש ע"ש] וחזינן דכבר שייך לדין היבום ע"ש.
- ג. והעירו האחרונים תמיה עפ"י על תוס' מפורשת בדף ל. שכתבו דלמ"ד דנשואין הראשונים מפילין אע"ג דמהני לאסור צרת ערוה מחיים, אבל לא מהני לעשות נאסרה [וני"מ בב' אחין כגון ראובן ושמעון דנשואין לאחיות, ומת אשתו של שמעון, ואח"כ מת ראובן הרי פשיטא דהיא נופלת ליבום לשמעון כיון דבשעת מיתה בעלה כבר מתה אחותה, והא נימא דבחי בעלה כבר נאסרה לשמעון, ועכ"ל כמש"כ התוס' דלא אמרינן נאסרה בחי בעלה, וא"כ למה לר"א אמרינן דנאסרה בנשואין הראשונים בחי בעלה], והעירו האחרונים הא מפורש כאן בדברי ר"א דגם ע"י נשואין הראשונים אמרינן דנאסרה הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסור.
- ד. באמרי משה (סי' ט"ו) תירץ [וכע"י במשנת ר' אהרן סי' י"א אות ב'] דאין כוונת סוגיין משום 'נאסרה' דעלמא, אלא כאן הוא סברא מיוחד דנחלקו בגדר היתר אשת אח ליבום דלמ"ד דנשואין הראשונים מפילין אז מעיקרא משעת תחילת הנשואין יש עליה היתר דאשת אח אם תיפול ליבום [וכאילו יש שיעור בהאישות מתחילתה שאם ימות בלי זרע אז לא יהא האש"א אסורה באותו מצב]. אמנם למ"ד דמיתה מפלת אז מעולם לא הותר האש"א כלל, ורק דהמיתה מתיר הכל.
- ה. ולפ"י א"ש ביאור פלוגתתם, דלמ"ד דנשואין הראשונים מפילין אם גירשה והחזירה אסורה ליבם דאיסור אש"א של הנשואין הראשונים לא הותר ליבום כיון שאינה נופלת ליבום מכח אותן נשואין, ונשאר אישות עם אשת אח במילואה בלי ההיתר אם ימות בלי זרע, משא"כ למ"ד דמיתה מפלת א"צ שיחול בתחילת האישות.
- ו. בקוב"ש (ח"ב עמ' ק"כ) הובא מכתב להג"ר נפתלי וואסרמאן זצ"ל הי"ד שתי' באופן מחוכמת עפ"י סוגיא דדף מא. דאנן ס"ל דהותרה ונאסרה והותרה תחזור להיתירא ולא אמרינן בה נאסרה והטעם משום דלא אמרינן נאסרה אלא 'בשעת נפילה ממש' וכיון דלא נאסרה עד אחר הנפילה אין בה דין נאסרה, אולם ר"א חולק וס"ל דגם כשנאסרה אחר הנפילה מספיק לדון נאסרה [וכמבואר שם דזהו דעת דר' אלעזר דהכא], וא"כ י"ל דה"ה דחולק דגם נאסרה שע"י נשואין מפילין מספיק לנאסרה כיון דאינו מצריך שעת נפילה לנאסרה.

בעא מיניה רבא מרב נחמן צרתה [דמוחזרת גדולה לר"א מהו] מהו, אמר ליה היא

גופה גזירה ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה.

[ב] בענין צרת מחזיר גרשותו של יתומה בחיי האב.

- א. רבא נסתפק לר' אלעזר דהמגרש אשתו והחזירה דחולצת, מהו בצרתה, והשיב לו ר' נחמן דהיא גופא הוי גזירה [לרש"י משום יתומה בחיי האב כר' אשי, ותוס' פי' דאין הכל בקיאי בגירושין] ואנן ניקום גזירה לגזירה, ומבואר דנפשט להיתירא.
- ב. וכן העתיק הר"י"ף להלכה דלר' אלעזר צרתה או חולצת או מתייבמת, והוסיף דה"ה לרבנן 'קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה והחזירה' דהיא יתומה בחיי האב צרתה חולצת או מתייבמת. ותמה עליו הראב"ד [הובא ברא"ש סי' ה'] הא כל הטעם דלר' אלעזר הצרה מתייבמת משום דהוי גזירה לגזירה, אבל בהשיאה אביה ונתגרשה והחזירה דהוי ערוה מן התורה נימא דגם צרתה אסורה דלא הוי גזירה לגזירה.

- ג. והוסיף הרא"ש דכן מוכח מהמשנה (דף ב.): דצרת בתו קטנה אסורה אף דהקטנה נשואה מדרבנן מבואר דכיון דבתו היא ערוה מן התורה צרתה אסורה [ובספר מאמר יבמין העיר תי' מחוכמת, דהתם בתו גם מדרבנן היא ערוה ולכן אוסרת צרתה משא"כ הבא ממ"נ אינה אוסרת צרתה, דמדרבנן אין הקטנה ערוה כיון דמקודשת מדרבנן דחלו הקידושין השניים, ומדאורייתא דהיא אשת אח אינם צרות דהא קידושיה רק מדרבנן, והביא שכן הקשה הקר"א, וצידד דזהו באמת טעמו של הר"י דהצרה מותרת כיון דממ"נ אינה צרת ערוה, וכסברא זו הביאו הראשונים מהירושלמי ע"ש].
- ד. הראשונים תי' דאדרבה לר"א דחוששין על היבמה שיאמרו שיתומה בחיי האב מתייבמת או לאחר גירושין אי"כ יש לגזור על הצרה ג"כ ואז הוצרכו דאין לאסור מחמת גזירה לגזירה, אבל לרבנן דלא חיישינן כלל להנך גזירות דרבא ורי' אשי, אי"כ פשיטא דאין לגזור גם על הצרה, ושפיר מותרת הצרה מדין הדין כיון דל"ש בה האיסור שיש על הקטנה.
- ה. הרא"ש תי' דשאני ערוה זו דיש לה היתר לעצמה אם גדלה אצלו. וצ"ב כוונתו, ובמאמר יבמין פ"י דיתכן דר"ל דעל כן אינו דומיא דאחות אשה דאין היתר לאחוי"א, משא"כ הכא דהערוה של אשי"א יש לה היתר ע"י קידושין דאורייתא.

שני אחין נשואין לשתי אחיות... גדולה וקטנה וכו', מת בעלה של גדולה רבי אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו, ר"ג אומר וכו'.

- ג] ר"א ס"ל דמלמדין הקטנה שתמאן וצ"ב דקודם המיאון היתה היבמה אחות אשתו וכבר נאסרה שעה אחת דנאסרה לעולם.
- א. צ"ב נימא דכבר נאסרה בשעת נפילה, דכשמת בעלה היתה אחוי"א של אחיו, ואח"כ כשמיאנה אשתו בו הותרה, והא כבר נאסרה דכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה, הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה.
- ב. במלא הרועים (דף יב.) כבר הקשה כן בסוגיא שם איך אמרו שתמאן ותתיר צרת הערוה, נימא דכבר נאסרה, ותי' שם דהוה מצי למימר הכי, אבל כאן חזינו דמותר למעשה ע"י המיאון ולא אמרינן נאסרה, וכן הקשה בקה"י (סי' י"ח).
- ג. ותי' בקה"י דצ"ל דדין מיאון אינו עקירה למפרע על הנשואין, אלא דמתחילה היה כעין תנאי שאם תמאן הקטנה לבסוף אז מעולם לא נתקדשה לו כלל, וא"כ אין כאן נאסרה, והוי כגילוי מילתא בעלמא.
- ד. אולם זה תלוי במה שנתבאר לעיל (דף קח.) דנחלקו האחרונים בגדר למפרע דמיאון, דמרן הגר"ח נקט דהוי מכאן ולהבא למפרע, וא"כ לדידיה תקשי דנימא נאסרה כיון דבשעתו היה שפיר אישות הקטנה קיימת ונעשית היבמה ערוה דאחוי"א שעה אחת. אולם יש שתי' דצ"ל דלא אמרינן כשביד האדם לבטל האיסור, וכאן כיון דאפשר במיאון מעולם לא נאסרה.
- ה. שיטת ר"ג: הנה ר"ג אומר דאם לא מיאנה תמותין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחוי"א, ויש בזה ג' חידושים. א. דס"ל אין זיקה, דהא כשנפלה אחותה ליבום נאסרה אשתו משום אחות זקוקתו והאיך מותר לבא על אשתו להפקיע אחותה, וע"כ דס"ל אין זיקה. ב. עוד ס"ל דמותר לבטל מצות יבמין, דהא כשבועל אשתו אחר שתגדיל הרי הוא מפקיע היבום מאחותה [וכן אמרו בדף יח. דר"ג ס"ל אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין]. ג. עוד ס"ל דקידושין מפקיעין זיקה, ודלא כר' יהודה בן בתירא בדף מא. ונחלקו הב"ח (אה"ע סי' קע"ה) והב"ש (שם סק"י) להלכה אם מותר לעשות כר"ג דהא קי"ל יש זיקה.

דף קט: אלא כל האומר אין לו אלא תורה... דאפילו תורה אין לו, מ"ט אר"פ אמר קרא ולמדתם ועשיתם כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה.

ד] מבואר דתורה בלי מעשים טובים אינו כלום ואין לו שום שכר על התורה שלו, וצ"ב טעם הדבר.

- א. מבואר דבלי עשיית המצוות גם התורה אינו כלום ונלמד מדכתיב ולמדתם ועשיתם דרק כשישנו בעשיה ישנו בלמידה.
- ב. וכן מצינו (מאירי, ושו"ע הרב, ועוד) דהא דמבטלין תלמוד תורה למצוה שא"א לעשות ע"י אחרים, היינו כהנ"ל דכל החפצא של תורה הוא כדי לעשות המצות, וא"כ פשיטא שיתבטל מתלמודו בשביל קיום המצות אע"ג דתורה חשובה יותר.
- ג. המהר"ל בחי' אגדות (כאן) ביאר דתורה לבד נשאר בשכל האדם ואינו נעשה בפועל אצלו כלל, ורק ע"י עשיית המצות הם נתפסין בו, ובשירת נתן הרחיב הדיבור (תלמוד תורה סי' ל') דכתב האריז"ל דהשגת האדם בתורה הם כפי המצות.
- ד. וכתב דזהו הכונה דברפידים 'רפו ידיהם מן התורה' דהיד מורה על המעשה וכיון שרפו ידיהם במעשה היה חסר בתורה.
- ה. וכתב דבר נפלא דאיתא בגמ' ברכות (דף לב.): דגדולה תפילה שאין לך גדול במעשים טובים יותר משה רבינו ואעפ"כ לא נענה אלא בתפילה שנאמר ואתחנן וכו', והקשה השירית נתן הרי לא מצינו אלא שהיה גדול בנבואה ובתורה, אבל במעשים טובים מהכ"ת, ועל כרחך דא"א לגדלות בתורה כמרע"ה אלא אי"כ יש כפי זה גדלות במעשים טובים ודו"ק.